

SØENS STEDNAVNE

ET SØHISTORISK REGISTRATURARBEJDE

Av

LOUIS E. GRANDJEAN

I.

Værket „Søkortets Stednavne“ udsendt av Søfartens Bibliotek omhandler kun de væsentligste av de søens navne, som er knyttet til det danske *søkort*, og endda kun forsåvidt hovedfarvandene og de større øgårde angår. Opgaven ansås for så stor, at det tyktes nødvendigt at begrænse den på forhånd. Løsningen av den begrænsede opgave indenfor en bestemt tidsfrist og da især under den tyske besættelse, hvor man ikke så let kunde færdes ved stranden med et søkort, måtte komme til at lide av væsentlige brist, så meget mere som det var et førstearbejde, til hvis udførelse kilderne lå spredt og stykkevis måtte opdages.

Udgiver og forfatter var i forvejen enedes om at lægge hovedvægten på de stednavne, som havde tilknytning til selve søfarten, søopmålingen, fiskeriet, dyrelivet og planteverdenen, altså alt det søhistoriske i egentlig forstand ligesom de var ens om at gøre mindst muligt ud av det sprogvitenskabelige vel vidende, at dette var en brist.

Det havde været grundlæggende rigtigt at starte en kutterexpedition i danske farvande og søge oplysningerne direkte på stedet dels om navnenes udtale i stedmålet og dels om grundenes art og hele beskaffenhed, som det ikke lykkedes at få systematisk oplyst ved stenfiskere og bjærgere. Såvel mincfare og sejladsbegrænsning som selve bekostningen gjorde et sådant tiltag uigennemførligt.

Av forannævnte årsager vil man forstå, at opgaven altså ikke er løst rationelt, og at adskillige navnetyd ikke kan stå for sprogvitenskabelig klander. Først og fremmest er der det store

felt, som slet ikke er behandlet, det, som ikke berøres af søfarten og følgelig heller ikke er avlagt med navne på søkortet, *strækningerne umiddelbart langs kysterne*.

Det er, som man har kaldt det, *et jomfrueligt navnestof*, som er gemt i kyststednavnene i strengeste forstand og som er knyttet til allehånde fiskepladser langs kysterne, til sten og småpuller og til render og småløb såvelsom til fiskemeedene iland.

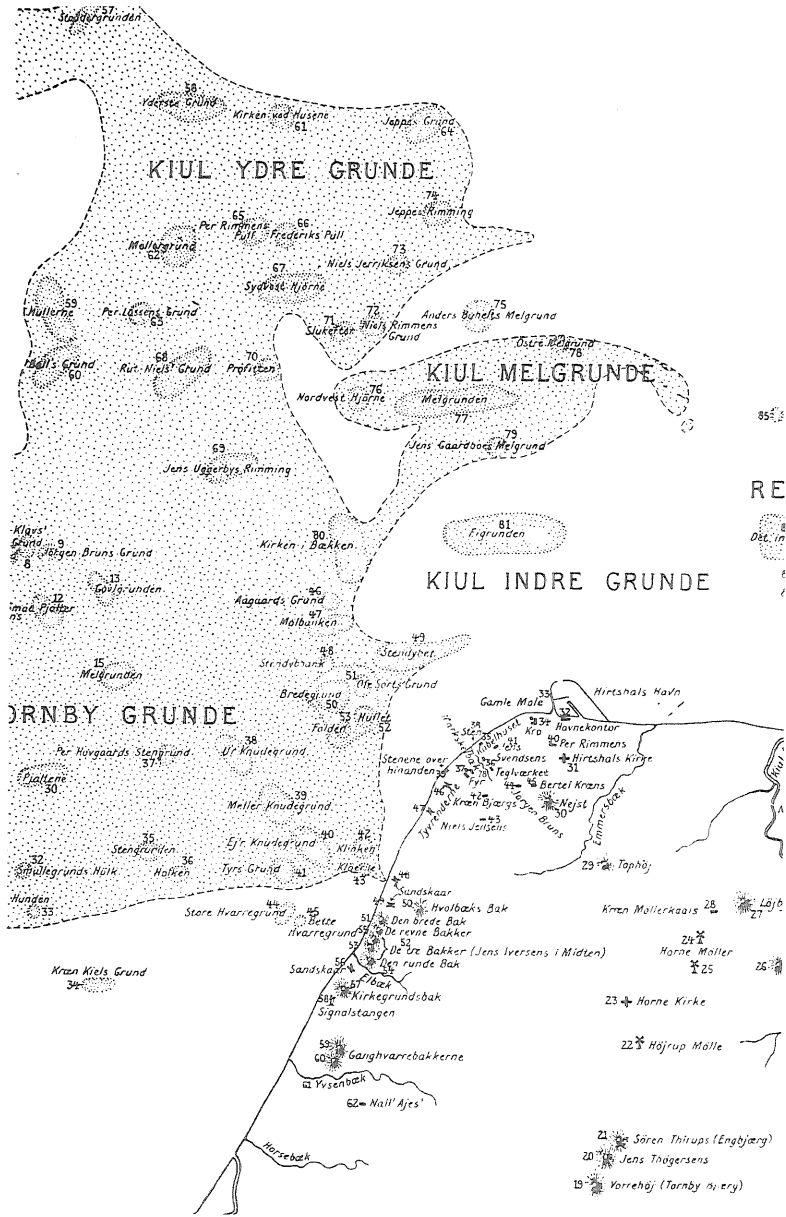
Hele dette navnestof er dog ingenlunde forbisat. Nogle av Stednavneudvalgets sogneoptegnere gjorde allerede i begyndelsen av 1920'erne opmærksom på dette navnestof, og i sin beretning 1919—23 gjorde Stednavneudvalget en note herom, som bevirkede, at cand. *Johs. Schröder* i 1924 tog spørgsmålet op og rettede en henvendelse til Dansk Fiskeriforening om sagen. Dette tiltag førte til, at der kom et samarbejde igang mellem Fiskeriforeningen og Stednavneudvalget, som blev ens om at søge hele dette navnestof indsamlet og behandlet (se Gunnar Knudsen: Stednavneudvalget gennem 25 år, 1910—1935, pag. 33 ff.).

I 1925 indeholdt Vendsysselske Årbøger bl. a. en avhandling av lærer *A. Skjødsholm*: „Grunde og gamle Meed“, som behandlede disse kyststednavne fra Lyngby, Løkken, Grønhøj og Blokhus ved vestkysten.

I Dansk Fiskeritidende for maj 1925 udsendtes en opfordring til fiskerne om at støtte disse undersøgelser og det lykkedes at skaffe 32 optegnere, til hvem Stednavneudvalget rettede henvendelser i januar 1926 medsendende søkort, som det kgl. Søkortarkiv beredvilligt havde stillet til rådighed, samt et særtryk av lærer Skjødsholms avhandling for at vise, hvad det var man ønskede optegnet. Der indgik 28 besvarelser med 1607 navne.

Stednavneudvalgets optegnelser fra Hirtshals blev i 1927 på dettes foranledning udgivet i form av et kort for hele Hirtshals Flak, hvorpå alle navnene var avlagte på privat bekostning av havneingeniør *Fibiger*. Her blev der altså skabt et fortrinligt forbillede, men det er blevet derved.

Samme år rettede professor dr. jur. *Frantz Dahl* og Sted-

Udsnit af kortet over Hirtshals flak.

navneudvalgets kontorchef *Gunnar Knudsen* i Dansk Fiskeritidende no. 21 en ny opfordring til fiskerne betitlet „Optegnelsen af Stednavnene i vore Farvande“, hvori det fremhævedes som ønskeligt, at den påbegyndte optegnelse kunde føres videre. Det skete ganske vist ikke, men helt stille lå sagen alligevel ikke. I 1931 offentliggjorde magister *Aage Rohmann*, som havde været en av de ivrigste optegnere, i det bornholmske tidsskrift „Gammelt å Nyt“ en lille avhandling om „Fiskegrunde ved Arnage“ ca. 1760 (pag. 48) på grundlag av amtmand J. C. Urnes indsamlinger av navnestoffet beroende i Rigsarkivet. I tidsskriftets følgende årgang 1932 anstillede arkitekt *P. Thorsen*, Rønne, i en artikel „Lidt mere om fiskegrunde ved Arnage“ sammenligninger mellem de gamle og nu brugelige navne, som viste ret stor overensstemmelse. Endelig udsendte Bornholms og Christiansøs Fiskeriforening i 1933 sit 50 års jubilæumsskrift, hvori der var et afsnit om „Stednavne på søen“ med 216 navne fra hele den bornholmske kyst. De bornholmske fiskemeed kan således let behandles.

I „Søkortets Stednavne“ I & II (1945/46) er endvidere som nævnt enkelte av de således indsamlede navne blevet behandlet, men kun når de var sidestykker til andre navne i selve søkortet, hvilket lod sig gøre, fordi Stednavneudvalget var så elskværdig at stille samlingen til disposition. Her ligger så sagen op til dato.

*

Men derved bør det dog ikke bero. Som *Gunnar Knudsen* skrev i Stednavneudvalgets jubilæumsskrift (pag. 34), er det vigtigt, at dette navnestof samles og behandles, eftersom det hovedsagelig er minder om det ældgamle kystfiskeri i åben båd, som nu er ved at gå i glemme, efter at man i de senere år er kommet ind på at drive søgående fiskeri på dybere vand ved hjælp av kuttere. Lærer Skjødsholm skrev i sin avhandling, at fiskeriet i den grad har skiftet karakter, at de fiskere er let talte, som kan give besked om navne og meed, thi de unge fiskere med deres store motorbåde og moderne fiskeredskaber går langt udenfor de gamle grunde og de finder den bund, de

ønsker, ved hjælp av et fedtloed og ikke mere ved hjælp av meed. Hvad der her er blevet sagt for 20 år siden, er så meget sandere idag; *sagen haster overordentlig*, om hele dette navnestof skal reddes fra fortabelse. Navnestoffet vil simpelthen i stor udstrækning dø med de gamle fiskere. Det er allerede sket i vort grandeland, Sverige. I „Blekingkusten mellan Mörrums- och Ronnebyån“, Lund 1939, måtte dr. phil. *Bertil Ohlsson* bekræfte, at mange meed og fiskegrunde ved Blekingkysten ikke kunde stedfæstes (pag. VI) og at adskillige kystnavne fast er ukendte av andre end nogle få oldinge, fordi indenskers fiskeriet har mistet sin betydning, og de unge fiskere kender kun navnene på de steder, som ligger ved farledene.

I en anmeldelse av „Søkortets Stednavne“ I skrev den kendte lokalhistoriker, postmester *C. Klitgaard* i Hjørring i Jyllandsposten 11.12.1945, at mange av de av Skjødsholm offentliggjorte navne allerede nu næppe kan tydes og at det derfor er ønskeligt, at alle disse mindre kendte navne langs kysterne tages op til undersøgelse. Andre anmeldere har gjort lignende betragtninger gældende.

*

Man vil selvklart spørge: er det nu så vigtigt, at disse navne optegnes og tydes? Det er det uden tvivl, al den stund disse navne indeholder væsentlige bidrag til *dansk søhistorie*. Men de har tillige betydning for sprogvidenskaben og rimeligvis også delvis for vore geografer og geologer. „Søkortets Stednavne“, som jo er knyttet til søkortet, har allerede vist, at disse navne avspejler mange århundreders søhistorie i alle dens avskygninger, og følgelig kan vi vente det samme av navnene udenfor søkortet dog vel med formodningen om, at de især vil bringe oplysninger om det *kystleds fiskeri*. Dette er også erfaringen fra Sverige. I „Småländska Skärgårdsnamn“ Uppsala 1933 bekræfter dr. phil. *Ivar Modéer*, at fiskeriet er den faktor, som indenfor kystnavnsområdet har efterladt de talrigste spor. Og om fiskeriets historie kan vi nok trænge til flere enkeltheder især fra meget gammel tid. Men disse meednavne vil utvilsomt også bringe værdifulde oplysninger om selve

den kystleds sejlads, fordi landtoningerne (bakker, pynter, huse og bevoxning) indgår i dem. Jeg har fordringsløst forsøgt i nogle artikler „Mærkesejlad og ønavne“ i Tidsskrift for Søvæsen 1946 at gøre opmærksom på mærkesejladens store betydning for navnegivningen langs kysterne. Forsøget er ganske uvidenskabeligt allerede av den årsag, at jeg er forud for det indsamlede materiale, men jeg har ment at burde fremsætte teorien om mærkesejladens og navngivningens meget nære forbindelse uanset fejlbehæftelsen i enkelthederne. Det er på sæt og vis en arbejdsmetode, jeg har villet skitsere, idet jeg som amatør ikke har drømt om at ville gå sprogforskerne i bedene. Til dem overlader jeg gerne til sin tid, når materialet er der i sin fulde udstrækning at vrage og kassere, hvad jeg som dilettant har givet — og en skjælm kan som bekendt ikke give mere end han har. De rent praktiske, søhistoriske bidrag, jeg har forsøgt at give, må selvkært berigtiges av sprogvidenskaben, der har det sidste ord, men det praktiske og det videnskabelige må brydes indbyrdes.

Kyststednavnene, vil jeg være tilbøjelig til at mene, vil sikkert bringe adskillige *noaord* frem. Måske var fiskerne den del av befolkningen, som havde flest tabuforestillinger, fordi de farer, elementerne udsatte dem for, gav næring til overtroen. Visse ting måtte ikke kaldes ved deres rette navn, fordi det vilde bringe ulykke, og fiskerne anvendte derfor noanavne i stedet. Det er kendt, at mølle på søen benævnedes trindel (på Bornholm trønta), og når en *mølle* indgik som fiskemeed, kaldtes den trindel eller trønta, som atter indgik i grundnavnet. Den kendte landtoning på Samsø *Dyret*, vistnok et ældre Digerhøj, havde ifl. sagnet et andet navn, som ikke måtte nævnes, da der så skete en stor ulykke; det rette navn kendte kun nogle få.

Et dybere indblik i disse noanavne vilde være betydningsfuldt, og det er som nævnt muligt, at kyststednavnene kunde give et bidrag hertil.

*

Der er endnu et forhold, som bør nævnes i denne forbindelse.

Således som disse kyststednavne er knyttet nært til kyststrækningerne, kommer de i et vist mon til at berøre *de tegnede landtoninger*. Disse er siden 1843 indgået i *Den Danske Lods* som illustrationer, men de første danske tegnede landtoninger går helt tilbage til Laurentz Benedichts: Søkartet over Øster- og Vestersøen fra 1568. Her foreligger altså et omfangsrigt materiale, som indtil nu aldrig er blevet behandlet. Landtoningerne er ingenlunde et overstået stadium trods fyr- og vagervæsenets voldsomme udvikling. Under isforhold, hvor fyrskibe, prikker, tønder og vagere bliver inddraget, såvel som under krigsforhold, hvor fyrene er slukkede, er mærkesejladsen stadig brugelig og må støtte sig til landtoningerne. Marinen har derfor et stort materiale, som selvklart for det helt moderne materiales vedkommende må forblive hemmeligt, men ældre materiale må sikkert være tilgængeligt for forskning ...

Det tykkes mig, at det til hjælp for tydet av mange av de i denne artikel omhandlede navne må være av ikke ringe hjælp, om den søhistoriske registratur også gav agt på disse landtoninger. En rationel måde at gøre det på vilde vel være ligefrem at skabe en samling av disse landtoninger gennem tiderne og ordne dem opklæbet på kartonner, hver lokalitet for sig og med toningerne opsat i tidsmæssig rækkefølge, så man kan studere ændringerne gennem tiderne med hensyn til dels bevoxning og bebyggelse og dels i selve konturerne ved erosionen. Studierne av landtoningerne kan let blive en hjælpevidenskab også for geografien og geologien.

*

Der skal både et stort arbejde og mange midler til for at gennemføre denne opgave, som Stednavneudvalget først av alle har stillet, og som jeg gerne vil støtte forsåvidt anbefalingen av dens løsning angår. Løsningen er for stor for enkeltpersoner, når man erindrer, at der knytter sig flere biopgaver til hovedopgaven og måske, at den også for Stednavneudvalget alene er for sammensat. Da nu Søfartsmuseet har lagt grunden til en søhistorisk registratur, ligger det da ikke indenfor det rationelles rimelighed at henstille et samarbejde f. ex. mellem Stednavne-

udvalget, Marineministeriet og Søfartsmusæet på hele dette område. Skal f. ex. registraturen, og det skal den uundgåeligt, gennemgå de gamle skibsjournaler i Rigsarkivet, hvis tal går op i tusinder, vilde det da ikke være hensigtsmæssigt, at der ved samme lejlighed blev udskrevet sedler på alle de navne på grunde, som er nævnt i disse flere århundreder gamle logbøger. Der kunde nævnes andre arbejder, som kunde følges ad.

Fik man under registraturen nedsat et udvalg bestående af en repræsentant for Stednavneudvalget, en for Marineministeriet eller Søkortarkivet og en geograf, kunde det samlende arbejde sikkert let lægges til rette på en hensigtsmæssig måde. Men først og fremmest: tiden er kostbar, sagen kan fremmes for sent og det vilde derfor være at håbe, at et eller andet fond eller en institution vilde stille de fornødne midler til rådighed, så opgaven kan blive løst, inden det bliver for sent.

Om betydningen av opgaven med biopgaver og dens hurtige løsning måtte fremgå tilstrækkelig tydeligt av denne lille artikel, da har den tilvisse nået det tilsigtede mål. Av egen erfaring kan jeg dog sige, at een mand næppe kan nå til vejs ende og om betydningen av centralisation og samarbejde indenfor det søhistoriske felt har jeg allerede udtalt mig i en kronik i Berlingske Aftenavis den 21. september 1946, hvorfor jeg her kan nøjes med at henvise til denne.

Skibsreder *Knud Lauritzen* har taget sagen op ved sit friske tiltag gennem Søfartens Bibliotek, forsåvidt søkortets stednavne angår, men det burde bestemt ikke bero derved.

II.

Hvordan visse kyststednavne kan give os historiske oplysninger, skal jeg i det efterfølgende give en lille prøve på, forsåvidt fortidens sømærker angår.

Allerede i oldtiden havde vore søfarende forfædre taget *naturlige* og *kunstige* sømærker i anvendelse. Der findes ingen direkte meddelelser om den mærkesejls, som fulgte herav, men *stednavnene* ved kysterne er den kilde, der flyder rigeligst herom. I middelalderen fortsattes udbygningen av avmærknin-

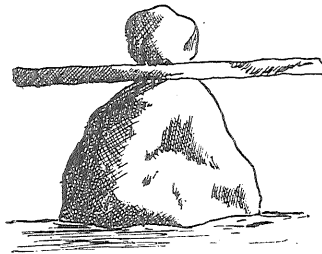
gen især med udlægning av søtønder og oprettelsen av vippefyrr. Vor viden om fjerne tiders avmærkning er selvklart en væsentlig viden til forståelse av datidens navigering. Her skal meddeles nogle enkeltheder om visse sømærker, om hvilke stednavnene fortæller.

Dr. Ivar Modéer har i „Färdvägar och Sjömärken vid Nordens Kuster“ 1936 i avhandlingen om *Grimskær* ved Kalmar påpeget, at sømærker og vejvisere i ikke ringe mon er blevet tildannet langs kysterne i menneskeskikkelse eller i hvert fald i lemmer, i hoveder el. lign. Således sammensætter Modéer *Grimskær* med grima i betydningen maske, således at man kan antage, at skæret har været forsynet med et sømærke, en pæl med en maske, et hoved eller et ansigt, hvis træk måske har været forvredent av rædsel — for at advare. Der er næppe tvivl om, at dr. Modéers antagelse er rigtig, i hvert fald finder den bekræftelse også indenfor tidligere dansk område. Sådanne sømærker var nemlig i brug endnu i 1800 tallet. I den danske Lods 1843 pag. 271 berettes om Wismar havn, som dannedes av 2 rader pæle, „av disse pæle har de 2 yderste *toppe som mandehoveder*“, altså de 2 pæle, som man udefra først fik i sigte. Hvis man f. ex. vil forsøge at tolke stednavnet *Mandehoved* på Stevns er det dog ikke unaturligt at tænke sig en sømærkepæl, som har været opsat her til hjælp for navigeringen og forsynet just med et sådant fra Wismar kendt mandehoved.

Ved den gamle Dyrså, der førte ind til Djursø (Kolindsund i Djursland), hvor ledingsflåderne samledes i middelalderens begyndelse og i slutningen av oldtiden, har der muligvis stået et tydeligt sømærke, siden søkortene 1629 og 1681 har bevaret den nautiske betegnelse *Grimmsund* (Grimsondt). I så fald må mærkepælen have været forsynet med en grime, en maske, som har givet anledning til navnet, som i øvrigt smittede av på Grenå, som i de hollandske søkort oftere betegnedes Grimste(d) (således 1634, 1647 og 1681), ligesom åen også er betegnet Grimå i de nautiske former Grimnio (1554) og Grimmo (1594), som er let hollandiseret.

Kyststednavnene med grim- er ret almindelige både i Sve-

rige og Norge. I Danmark derimod synes Grimå og Grimsund at være de eneste bevarede i de hollandske søkort og de eksisterer jo faktisk heller ikke mere. Ved havnene var pæle meget avbenyttet, fordi det var naturhavne. Her var pælene først og fremmest fortøjningspæle, men det var kun naturligt, at de tillige brugtes til sømærker, i hvert fald de yderste, som vi så fra Wismar. Endnu 1843 (se den danske Lods) var Egense Dyb forsynet med pælerader, Bløden havn havde tvende rader pæle, ved Dyvig (Fejø) stod resterne av en fordums pælehavn og i Lænkevig var der også nedrammet fortøjpæle¹.

En lang rad store sten, som var særligt kendelige ved kysterne, blev selvklart brugt som sømærker, som meed både av fiskere og søfarende. Adskillige av dem har fået navnet *Kællingen*, som er bevaret op til vore dage. De var altså blevet sammenlignet med en menneskeskikkelse, en gammel, bustesvær kælling. Måske har man pyntet lidt på det naturlige sømærke ad kunstig vej ved t. ex. at forsyne dem med en bjælke som arme og lægge en mindre sten ovenpå som hoved.

Derved fremhævede man stenene og gav dem større blikfang. De fik vel lov til at stå i fred, da kysterne ikke befærdedes av nutidens ofte noget tankeløse landliggere, som skal pille ved alt². Ovenstående tegning viser, hvorledes disse Kællingestene

¹ Forordning om havnevæsenet i Kbhvn. av 18. april 1744 bestemte: „Og for at kende de pæle, som til forhaling må bruges, skal de alene *males* med *røde hoveder*“.

² Først forordningen av 21.3.1705 bestemmer at de straffes på livet (!) „som borttage eller forandre de varder og kiendetegn, som er satte i søen eller ved strandsiden til de seilendes efterretning“.

kan have været opbygget av en stump drivved og en extra sten.

Der er masser eksempler fra 1700 og 1800 tallet på, at disse sømærkesten blev hvidmalede eller hvidkalkede for lettere at falde i øjnene og nemmere at ses i skumringen. Se således Søkortets Stednavne no. 82. Hvorfor sandsynligheden taler for, at Kællingestenen har været forsynet med arme, skal påvises i det efterfølgende.

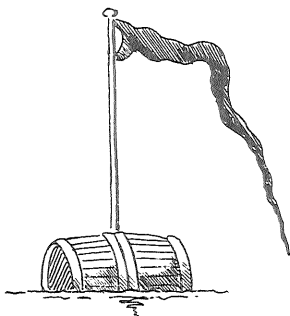
*

Når de to søtønder ved Hals ved middelalderens slutning kendtes under navnene *Skomageren* og *Skræderen*, gisner jeg på, at det var spirtønder, som jo sås længere væk, og at disse spir på toppen var forsynet med mandehoveder, der yderligere tydeliggjorde dem. Disse mandehoveder har måske været malede med ansigter, ligesom vi véd, at t. ex. Jellingestenenes dekorationer har været farvelagte. Men hvorfor blev søtønderne just kaldt Skomageren og Skræderen? Ganske simpelt fordi de har været sammenlignet med en skomager og en skræder blandt fiskerne! Johs. Steenstrup har jo netop i „Nogle træk av fiskerbefolkningens historie“ (i Dansk historisk Tidsskrift 1905/06 pag. 153) gjort opmærksom på, at der i middelalderen ikke eksisterede nogen fastboende fiskerbefolkning, at fiskeriet var sæsonfiskeri, der blev drevet som bierhverv, således at både skomager og skræder var i bådelaug et ganske som endnu i 1800 tallet mange fiskere om vinteren var vævere. Jfr. Vævergrund no. 411 i Søkortets Stednavne.

Man *personificerede* sømærkerne; det var et menneske, som udpegede sejlleden og farvandet, en forankret lods, ganske som vi kender det fra stednavnene i Sverige og Norge langs disse landes kyster. Således opfattedes da også den stenpyramide, der opsattes på Tunø, som en „stenkarl“, se no. 309 i Søkortets Stednavne. Træer i land anvendtes som bekendt — og gør det jo endnu — som meed og er vistnok i viid udstrækning blevet kaldt noget med -mand, se Søkortets Stednavne no. 721, Mandens Grund.

Var det ikke hele menneskefiguren eller hovedet, som fik udtryk i sømærket, så anvendtes i stort mon arme, der pegede

i den retning ad hvilken der skulde sejles. *Armehoved* på Samsø, der fra gammel tid havde en varde, se således den danske Lods 1843 pag. 61, har uden tvivl sit navn av, at det oprindelig var en armvarde. D. v. s. en varde forsynet med arm. Disse kunde have een eller to arme, vel avhængig av om der kunde sejles kun på een eller på begge sider av sømærket¹. Den danske Lods 1843 oplyser t. ex., at Varö Skiær havde armvarde, Torborskiær varde med 2 skævt udvisende arme, Vinga Skiær havde armbåke, Vrenen armvarde og ved Husum var der en båke med en arm på toppen. Modéer antager da også i ovennævnte avhandling, pag. 75, at den kendte fyrplads Söderarm på sydsiden av sejlleden til Finland-Stockholm skærgård har sit navn av en sådan nu forsvunden armvarde eller armbåke. At Kællingestenene skulde have været forsynet med een eller to arme er derfor ret sandsynligt².

Søtønde eller bol fra 1700 tallet.

Fra de naturlige sømærker gik man via naturmærker, som blev fremhævet lidt ad kunstig vej, over til de kunstige sømærker som t. ex. søtønderne. Men længe inden fyrene kom til

¹ Således t. ex. i Lodsanordning for Nymindegab og Ringkjøbing av 9.5.1805: „På pladsen i Skjernå fire kabers med træfløje, som viser til hver sin side, da der er seilbart på begge sider av dem“.

² Man nøjedes også med hænder, se t. ex. Forordningen av 15.4.1682 hvorefter det blev strengt forbudt at indtage eller udskyde ballast i Kbhvns. havn „uden på dertil særlig forordnet sted mellem høje pæle med hænder på“. Jfr. Gerhard L. Grove: Københavns Havn 1908 pag. 23.

anvendelse, tændte man bål på land til vejledning for de søfarende, vel især i diset vejr, storm og hen under aften. Om natten sejlede man som bekendt ikke i oldtiden.

Vesten for Børglum Kloster ligger *Baalhøj*, antagelig det højedrag, på hvilket man betjente sig af „det falske fyr“ i middelalderen, der bragte så mange skibbrud til de snedige kystbeboere. Når tolkningen av Boels Rev, Søkortets Stednavne no. 225 forudsætter et navnekomplex knyttet til selve stenen, er dette dog næppe rigtigt. Snarere må man støtte sig til et *Baalnæs* inde på stranden ved indsejlingen til Randers Fjord, hvor man i fjerne tider tændte bål til hjælp for navigeringen¹. Et Baalnæs avslides til Baals, denne form ser vi også i søkortet fra 1791. Det vilde svare godt til Boelsørs Huk ved Flintholm i Odense Fjord, som ligeledes kan være et oprindeligt Baalnæsøre, hvor bålet tjente besejlingen av den læge Odense Fjord. Der ligger også et Bael tværs for det punkt, hvor Langø Vrid ender (se den danske Lods 1843 pag. 202), som muligvis kan hidrøre fra et navigationsbål. Der har utvivlsom været forskel mellem bavn og bål. Bavnen var jo signalild i krigstid for krigsfolket i land, bålet fredstidild for de søfarende.

I Jylland hedder ildsignalthøjene *Bavnehøj* lige til Øster Han Herred, men i Hvetbo og det øvrige Vendsyssel kaldes de Bålhøje som påvist av Peter Skautrup i „Det danske Sprogs Historie“ I. pag. 174. Det er næppe en tilfældighed, at det er i Vendsyssel, at Bålhøjene flourerer. Dær var de av særlig betydning for navigationen, såsnart Ommelandsfarten var kommet igang.

*

Let forbises betydningen av søkortets stednavne, men der er ingen tvivl om, at de ældre navne i høj grad kan bringe

---

¹ Tolkningen av *Bols Rev* er usikker. Der foreligger nemlig en anden mulighed. I et manuskript av Sæmund Magnussen Holm om optagning av sunkne skibe 1784 (i Marinens Bibliotek) omtales et *Bol*, en søtønde, der markerer vrug og sunkne skibe og som er forsynet med en stang og et flag, se billedet fra manuskriptet. Det er dog kun tøndens alene (3), som benævnes bol. Det er altså en ældre betegnelse for en søtønde, hvis oprindelse endnu ikke er kendt og som kanhænde må søges i hollandsk.

oplysninger om ældre tiders søfart, når man når til den rette tolkning av dem. At man i tvivlstilfælde ved tolkningen foretrækker en *nautisk* udlægning, skal nok i det lange løb vise sig at være rigtigt.

Navne er i sig selv en sjov ting, jo besynderligere de er, men mægtig interessant, når man når så vidt, at man kan *forklare* dem, hvad desværre ofte er nederdrægtig svært!